

Onontgonnen gebied voor onderwijs

De therapeutische waarde van diercontact

Voor onderwijsinstellingen ligt er een schone taak: de wereld van zorg en dier samenbrengen, zodat professionele krachten zich kunnen inzetten voor de geestelijke gezondheid van mensen, met behulp van dieren.

Voor veel mensen is het werken met dieren een droom. Mogelijk mede omdat een dier ontspanning biedt. Onderzoek heeft aangetoond dat bijvoorbeeld een hond aaien gunstige effecten heeft op hartslag en bloeddruk. Ook verhoogt het de aanmaak van genotstoffen in de hersenen. Omgaan met dieren lijkt voor veel mensen goed. En kan bijdragen aan een gelukkige en gezonde maatschappij.

Twee groene hogescholen en een universiteit onderkennen de therapeutische waarde van (huis)diercontact en zoeken met medische experts naar een koppeling tussen groen onderwijs en zorgonderwijs. Op initiatief van en met Stichting ZorgDier Nederland ontwikkelen zij een hbo-master zorg & dier. De opleidingsinstellingen willen tot het plan concreet is - naar verwachting eind van dit jaar - niet met naam en toenaam genoemd worden. Maar initiatiefnemer Jan van Summeren, oprichter van ZorgDier, neemt graag een voorschot door te vertellen over de waarde van de combinatie zorg en dier.

Nieuwe master

Van Summeren weet dat in landen zoals Amerika en Canada therapie met dieren al jaren heel gewoon én geprofessionaliseerd is. Stichting ZorgDier - opgericht in 2003 - maakt zich in Nederland hard voor deze vorm van activering en therapie. In 2006 onderzocht de stichting het effect van ZorgDier-teambezoeken met een hond op kinderen met psychiatrische problemen. De kinderen raakten ontspannen, er werd veel met en over de hond gepraat en ze deden volop spelletjes met de hond. Uit een eerder onderzoek onder dementerenden bleek dat bezoeken met een huisdier meer oplettendheid, activiteit, plezier en gespreksstof opleverden dan het voorlezen van een dierenverhaal door een vrijwilliger. Met deze en meer gegevens gaan de onderwijsinstellingen aan de slag. Zij willen ook andere hogescholen en aoc's betrekken bij de plannen. Zo wordt mogelijk een Belgische hogeschool betrokken. Verder is regelmatig overleg met bestuurder Paul Duijsings van AOC Oost en incidenteel met andere aoc's, maar de prioriteit ligt bij het hbo.

TEKST

viviane smit

FOTOGRAFIE

**zorgdier nederland
en viviane smit**

“Je moet focussen”, zegt Jan van Summeren. “Het streven is om studiejaar 2012 te starten met de hbo-master. Als dat gerealiseerd is, sijpelt het vanzelf door naar zorginstellingen en andere onderwijsvormen zoals het mbo.”

Helende werking

Ook ZorgDier heeft er belang bij dat er nieuwe professionals worden opgeleid in het jonge werkveld. De kernactiviteit van de stichting is het screenen en trainen van baasjes - die zich vrijwillig aanmelden bij de stichting - en hun huisdieren: overwegend honden, maar ook katten. Zij worden tijdens cursussen voorbereid op het werken met mensen die in een zorginstelling leven. Dit zijn vooral ouderen, verstandelijk gehandicapten en mensen met psychische klachten.

*‘Professionals genoeg
die willen werken met
mensen én dieren’*

Deze vrijwilligers brengen wekelijks een bezoek aan cliënten. Inmiddels zijn een kleine tweehonderd mensen getraind. Na afloop van de training worden zij ingebed in het vrijwilligersbestand van de zorginstelling. De stichting helpt de zorginstelling met het opzetten van het project en houdt daarna contact met de vrijwilligerscoördinator van de instelling. Ondermeer aan dit soort begeleiders en aan mensen die het traject binnen de zorginstelling kunnen opstarten en leiden, is een gebrek. Er zijn professionals genoeg die zo’n taak willen vervullen en willen werken met mensen én dieren - de stichting ontvangt wekelijks cv’s uit zowel de groene sector als zorgsector. Mensen die de toegevoegde waarde zien van het mens-diercontact. Van Summeren: “De effecten van de helende werking van huisdiercontact zijn overtuigend, zo blijkt uit onderzoek dat in opdracht van ZorgDier is verricht. Denk aan reminiscentie (teruggaan naar herinneringen, red.) met behulp van levend ‘materiaal’ bij mensen met Alzheimer.”

“Of stel je een situatie voor van een oude vrouw die alleen nog haar kat heeft. Daar praat ze mee en de kat praat terug. Ze raakt echter steeds meer in de war, wordt uit huis geplaatst, in een gesloten psychiatrische afdeling voor ouderen. Opeens heb je een dubbel probleem: alles is vreemd, onbekend en waar is de poes? In een asiel? Het werken met dieren in de zorg staat nog in de kinderschoenen.”

Social return

De inzet van huisdieren in zorg en welzijn is in grote mate afhankelijk van charitatieve bijdragen. Voor een

meer duurzame aanpak onderhandelt Van Summeren met een grote zorgverzekeraar over social return on investment: een investering in de gezondheidszorg die een besparing oplevert op gemeenschapskosten. De verzekeraar heeft al aangegeven het effect van de inzet van dieren te willen gaan meten.

Van Summeren heeft zijn sporen verdiend als onderhandelaar. Hij zorgde er bijvoorbeeld voor dat gehandicapten, net als blinde mensen, via de AWBZ-regeling aanspraak kunnen maken op een hulphond. In ruil hiervoor verwachtte de overheid wel een fusie tussen Stichting SOHO, waarvan Van Summeren toen directeur was, en twee kleinere stichtingen. Dit bewerkstelligde hij en Stichting Hulphond was een feit.

Niet serieus

Van Summeren vertelt hoe hij op het idee voor een master kwam: “Ik ontdekte een probleem in het onderwijs, onder meer via mijn contacten met de Groene Kennis Coöperatie en APS. Er is geen opleiding waar het werken met dieren en mensen op professioneel niveau wordt gecombineerd. Dat zorg en dier gescheiden zijn, heeft veel te maken met de afzonderlijke subsidiestromen voor het onderwijs. Enerzijds OCW en anderzijds LNV.”

Ondanks het gebrek aan ‘koppeling’ vanuit de overheid, waagt een enkele zorginstelling al wel een sprong in het diepe. Zo heeft ziekenhuis Delta in Rotterdam een dierenopvang gecreëerd. Van Summeren plaatst er een kanttekening bij: “De initiatieven zijn fantastisch, maar als je er op inzoomt dan zie je vaak dat het niet echt serieus is ingebed in de zorg. Dierenwelzijn is ook vaak een issue.” Een master heeft een positieve uitwerking op het werkveld en helpt misstanden voorkomen, denkt Van Summeren. Momenteel, vindt hij, worden mensen die beide werelden combineren in een stageplek niet serieus genomen. Mede omdat de stage geen officiële status heeft.

Met of zonder

Onder zorgmanagers is wat de inzet van dieren betreft sowieso veel terughoudendheid. Van Summeren geeft een voorbeeld: “We waren in een vergevorderd stadium met een benefietgala voor de inzet van zorgdieren bij enkele instellingen in Zwolle. Alles was uitgekristalliseerd en afgedekt, ook financieel. Op het laatste moment werd het afgelast wegens scepsis binnen de zorg. Door die scepsis laat het management de bewoners nu in de kou staan.”

Hij vindt de terughoudendheid van veel managers niet terecht en zegt alle tegenargumenten te kunnen paretten. Van ziekteoverdracht en veiligheid tot financiën en werklust. Om ondermeer de zorgmanagers de ‘ogen te openen’ organiseert de stichting volgend jaar een symposium met de titel: Dieren in de zorg, te gek!?

Het zorgpersoneel wil wel, volgens Van Summeren. “Tijdens een ouderenzorgcongres heb ik eens een speed-enquête gehouden onder vierhonderd verzorgenden en verpleegkundigen en stelde luidop de vraag: ‘Kleinschalig wonen met of zonder dieren?’ Iedereen riep massaal

Jan van Summeren, initiatiefnemer van de master zorg & dier, met zijn huisdieren Spikey en Chai

‘met!’. En uit een eerder dit jaar gehouden enquête onder verpleegkundigen bleek dat 85 procent overtuigd was van de meerwaarde van dieren.”

Individuele leraar

“Patiënten krijgen zelden de zorg die ze verdienen”, vindt Van Summeren. “Medewerkers in de zorg moeten vaak tegen hun eigen organisatie vechten. Het principe waarvoor ze moeten staan, houden werknemers ongewild zelf tegen.” Dit vindt hij ook in veel gevallen van toepassing op het onderwijspersoneel. Volgens hem komt dit vooral omdat zij voor ambtelijke instellingen werken. “Alles gaat heel langzaam, daardoor ontstaan frustraties. Energie en ambities ebbten weg.”

Van Summeren heeft ook het idee dat op veel scholen sprake is van concurrerend educatief beleid en hokjesdenken door het management. “Dit beknot leraren en

zorgt voor impliciete frustraties. Voor de plannen waarmee wij bezig zijn, moeten we doorgaans niet bij het management zijn. We zijn afhankelijk van de individuele enthousiaste leraar. Mijn enige angst is altijd: wanneer gaat deze leraar naar een andere school of raakt hij of zij overspannen?”

‘Het werken met dieren in de zorg staat nog in de kinderschoenen’

De directeur van ZorgDier, die voor projecten waaronder het masterproject in 2009 de gespecialiseerde organisatie Animal Assisted Interventions, Advice & Applications oprichtte, is er wel eens moedeloos door geraakt. “Ik ben vier jaar geleden begonnen met lobbyen, maar ik ving vaak bot. Mijn investeringen betaalden zich niet terug.”

Kwetsbare doelgroep

Via een vast contact bij het ministerie van LNV begon het masterproject toch te lopen en dienden zich serieuze samenwerkingspartners aan. “De partners waarmee ik inmiddels samenwerk, willen geen trendvolgers zijn, maar bouwers van een nieuw leef- en leersysteem.” De driejarige master - pre-master, vervolgbaar met certificaten en accreditatiejaar - begint steeds meer vorm te krijgen. Gedacht wordt aan vakken als groepsdynamica, natuur, zorg, levend leren, ethiek en specialisaties als *mediation* en intern begeleider.

Een belangrijk persoon in de samenwerking is Hans Jansen, hoogleraar ecologische pedagogiek en schrijver van het boek ‘De leraar als koelie’. “Er moet een nieuwe leraar gecreëerd worden, die de kans krijgt om inspirerend les te mogen geven. Dat is ook wat Hans in zijn boek schrijft. We gaan de beste lesgevers uit de markt zoeken, denk aan een stuk of zeven docenten.” Een van de beoogde leraren heeft bijvoorbeeld zowel een achtergrond in diergedragkunde als psychiatrische zorg.

Om het thema dier en zorg goed in de markt te zetten, is veel deskundigheid nodig. Om die reden willen de samenwerkende partijen een lectoraat inrichten waarin groen onderwijs en zorgonderwijs worden gekoppeld. De master wordt georganiseerd door partners uit het groen en zorg- en welzijns onderwijs. “De kennis moet gedeeld worden zodat hij kan stromen”, vindt Van Summeren. “We hebben te maken met een kwetsbare doelgroep.”

De master is bedoeld voor hbo- en wo-afgestudeerden. Instroom wordt verwacht van studenten uit zorg en onderwijs en de groene, veterinaire en recreatiesector.